

a fiatal szlovák író. Gyermekkori élmények fűzik a Csallóközhöz, családja a Nyitra-vidékről került Dél-Szlovákiába. E sorok írója csak Habaj második, idén megjelent kötetét (Az eperfa árnyékában — V tieni moruše) forgatta, véleményét is ennek alapján alkotta. A minden főlöszleges sallangot, bőbeszédűséget kerülő író feszesre kalapálta mondatait, írásait zárt szerkezetűre komponálta. Novelláinak feszültsége, a hangulatok pontos visszaadása tehetséges íróra vall. A Kisalföld folyókszabdalta, tágas és termékeny világát Habaj bemutatásában kissé szigorúnak érezzük, még a nap is nem búaérlelően melegít, hanem kegyetlenül süt. Mindazonáltal érdekes híradást kaptunk, először a szlovák irodalomban — a Csallóközbe telepített szlovákok életéről. Még akkor is, ha szinte szó sem esik a vidék egyik mindennapos realitá-sáról, a nemzetiségek együttéléséről.

Befejezésül ismét Petrik cikkéhez kanyarodunk vissza. Két fontos ténymegállapítást idézzük a szlovák próza legnagyobb hiányosságairól. Nincs regény; a kor tükrét nyújtó, tanulságait összegező nagyobb lélegzetű prózai mű a hiánytételek között szerepel. Az okot a szerző a prózaírók „megfiatalodásában” keresi. De panaszkodik a szlovák kritikus a műfaji egyszínűsége is. Hiányoznak a művészi próza hátárterületén fekvő riportok, útleírások stb.

Magyar írók — csehül és szlovákul. Az utóbbi hónapokban jelent meg a prágai Odeon Kiadónál *Moldova György Sötét angyal* című regénye, *Illyés Gyula* esszé-regénye, a *Kháron ladikján* a *Melantrich* Könyvkiadó gondozásában került a cseh könyvpiacra. Klasszikus íróink közül *Móricz Zsigmond*nak jutott újabb könyve a cseh olvasók kezébe: az *Uri muri*. Kéthavonta jelenik meg a szlovák Nagyvilág, a *Revue Svetovej Literatúry*, legújabb számában (1973. 3.) a modern magyar irodalmat Örkény István képviseli. *Karol Wlachowsky* mutatta be a magyar írókat a szlovák olvasóknak rövid életrajzi jegyzet formájában, írásművészetét az Egyperces novellákból válogatott kis összeállítás reprezentálja.

K. CS.

Lengyelország

A *Życie Literackie* 20. számában *Párbeszéd a modern költészetről* cím alatt két cikk jelent meg. Mindkettő gondolatának, támadásának középpontjában a hatvanas évek második felének új lírája áll. Jalu *Kurek*, a lengyel költészet legidősebb nemzedékének egyik képviselője, *Lírízálás* című cikkét egy *Irzykowskitól* idézett gondolattal kezdi. — „Költészetetek ambiciózus, talán jó is, majd megmutatja az idő, de a költőket nem nagyon látom.” E néhány szóból kerekedik ki *Kurek* gondolatmenete: az utóbbi esztendőkből fiatal költők nagy seregülésének és a versrovatok erős felduzzadásának lehetünk tanúi, miközben egyre csökken a versolvasók (versértők) amúgy is szűkös tábora. Ezt *Kurek* azzal magyarázza, hogy természetesen minden költő eredetiségre törekszik, de az eredetiség gyűjtőpontját csupán a formai újítások látja, ezek az újítások azonban a már 50 esztendeje lezajlott avangard forradalom eredményeit sem képesek meghaladni. Ez az egyik fő oka annak, hogy annyian válnak egyszerű epigonokká, s azáltal, hogy lírájukból az avangard szellem nevében számúznak bizonyos mélyen emberi témákat, „költészetük száraz, hideg (mintha hűtőszekrényből vették volna ki), érzelmi tartalmát tekintve terméketlen, egyrészt túl prózai, másrészt túl metaforizált...” *Kurek* kemény szavakat mond a fiatal költők mesterségbeli járatlanságáról, műveltségéről, az uniformizált témák uniformizált megoldásáról. A kialakult helyzetért elsősorban a kritikusokat ülteti a „vádoltak padjára”: „Mert a kritika, sajnos, semmit se segít, semmit se világít meg, inkább mindent homályba burkol, összezavar. Az elemzések-

ben kötelező a zavaros víz, a recenziókban — a haveri rokonszenv, avagy a viszonzás elve, a különféleképpen balzsamozó irodalomtúli lépések. A kritikában megrozsdásodott tőzsei zsetonok kísértének, amelyeket évek óta nem ért friss levegő, kötelezőek az olcsó elismerések, és az elhallgatásra kötött megállapodások; technikai részről hiányzik az elemzés, elégtelen a felkészültség; hol az érzékenység, a lelkiismeretesség az ítéletekben, hol a szakértelem, tekintély, következetesség?”

Zbigniew Bauer *Katasztrofisták? Dekadensek?* című cikkében arra világít rá, mintegy kiegészítve Kurek írását, hogy a modern lengyel költészet programszerűen katasztrofikus. A katasztrofizmus érthető volt a háború utáni lengyel irodalomban, de napjainkban már megfoghatatlan. Eszmei mozgatója, „hogy a világ csak egyik pillanatról a másikra létezik, és ezt a pillanatot is bizonytalansággal és félelemmel töltik ki...”, ez előbb-utóbb a teljes tagadást, a dekadenciát eredményezi. Bauer is szeméretlenül veti a modern poétáknak, hogy „a költő álma az eredetiség, nem pedig a tökéletesség...”

A lap június 10-én megjelent számában Stanislaw Starbo *Régi nézeteltérések új stílusban* címmel közlétes egy, Bauer nézeteivel polemizáló vitacikket. Starbo szerint Bauer a katasztrofizmusnak két világháború közötti felfogását vetíti át a fiatalok mai műveire, akiknek művészi tevékenysége, szerinte, nem egyfajta befelé fordulás, hanem kísérlet az egyre bonyolultabbá váló világ feltárására: „A valóban elkötelezett művészet többek között abban áll, hogy feltárja és szentesíti azt, ami a környező valóságban megörökítésre érdemes, értékes, igazságos és szép. De az, ami értékes, igazságos és szép, nemegyszer a valóság esztétikai fogalmaira átültetett, látszólag formátlan magmában, formák káoszában rejtőzik, és a művész dolga, munkájának célja, hogy a létnek káoszából és ama bizonyos hamujából az értelmet, fényt és a jelentőséget feltárja.”

Méltóképpen emlékezett Petőfire a *Twórczość*, a kiváló író, Iwaszkiewicz által szerkesztett legrangosabb lengyel irodalmi havilap. A márciusi számban közzétett „Petőfi-anyagot” Csorba Tibor, az évtizedek óta Varsóban élő festő-irodalmár állította össze. Vállalkozása méltó „Hódolat Petőfinek”. A lengyel olvasók Petőfi öt versét (Fa leszek, ha...; Az erdélyi hadsereg; Szeptember végén; Vasúton; Egy gondolat bánt engemet) olvashatják anyanyelvükön. A fordításra — Csorba felkérésére — nyolc lengyel költő vállalkozott. Tadeusz Rózewicz, Jerzy Ficowski, Włodzimierz Słobodnik neve jelzi, hogy rangos költők nyúltak Petőfi költészetéhez. Érdekes összehasonlításra ad módot az a tény, hogy egy-egy verset több költő is lefordított. A „költői verseny” résztvevői fordítással kapcsolatos problémáikról, gondolataikról is beszámolnak. „Az erdélyi hadsereg — egy vers-kiáltvány. Azáltal, hogy megfosztjuk a benne lüktető magyar ritmustól, hogy lengyelessé váljon, a csengés erejének, hangrétegének bizonyos elszegényedését eredményezzük. Azáltal, hogy a fordításban a lehető leghabakabbb gördülékenységet nyerjük, nemegyszer az eredeti mű üdörét veszítjük el...” — olvashatjuk Jerzy Ficowskinál. Figyelemre méltó Jerzy Kierstnek a Fa leszek, ha... lengyel változatáról írt rövid verstani tanulmánya.

Anna Kamieńska költőnő a *Twórczość* 5. számában „A Kolumbuszok nemzedékének még egy költője” című rövid írásában bemutatja Zygmunt Rumelt. A háború alatti ellenállásban részt vett lengyel fiatalságot nevezik „Kolumbusz-nemzedéknek”. Legjelentősebb irodalmi képviselőjük, Krzysztof Kamil Baczyński, a Varsói Felkelésben hősi halált halt kiváló költő, aki felbecsülhetetlen értékű versekkel gazdagította a XX. századi lengyel lírát, s nagy hatással volt a felszabadulás után induló írónemzedékekre is. Mellette nem feledkeztünk meg a hasonló sorsú Tadeusz Gajcyról sem. Kamieńska, költői színvonala és sorsa révén is Baczyński és Gajcy mellé állítja az 1943-ban elesett Rumelt. Közzétett versei bizonyítják, hogy nem érdemtelenül.

A *The New Hungarian Quarterly*ban megjelent Lukács-megemlékezés alapján Irena Krońska ugyancsak a lap májusi számában ismerteti a nagy magyar filozófus életét és munkásságát.

Poezja a neve a lengyelek külön költészeti havilapjának. A nagy példányszám-ban megjelenő folyóirat tartalmában sem marad el szép kiállítása mögött. A rangos

költők állandó jelenléte mellett fiatalok bemutatására is vállalkozik, és tág teret enged a külhoni költészet népszerűsítésének, de nem feledkezik meg az elődökről, a hagyományok ápolásáról sem. A lap műmellékletein modern lengyel és külföldi művészek munkáit ismerhetjük meg.

Az áprilisi számot angolszász különszámnak is nevezhetnénk, mert majdnem mind a százötz oldalon angol és amerikai költők műveit, illetve róluk szóló írásokat olvashatunk. Az anyagot jelképesen Shakespeare szonettjei vezetik be.

Érdekes statisztikát közöl a *Poezja* májusi száma: Lengyelországban átlagosan 1000 példányban jelenik meg egy verseskötet (van olyan kezdő költő is, akinek könyvét csak 500 példányban adják ki). Ez azt jelenti, hogy abból az 1000 verseskötetből 34 000 emberre jut egy könyv. Az 1000 példány 3000 könyvesbolt, 8666 közönyvtár, 6249 szakszervezeti könyvtár, 31 981 iskolakönyvtár között oszlik meg. Az antológiák példányszáma magasabb, átlagban 2000 és 5000 között mozog. A klaszszikusoknak számító költők és közismert mai lengyel költők művei természetesen jóval nagyobb példányszámban jelennek meg.

A *Poezja* júniusi számában a költő Aleksander *Nawrocki* a szonettnek a magyar költészetben elfoglalt helyéről közöl rövid tanulmányt. A lapban Andrzej *Sieroszewski*, a Varsói Egyetem Magyar Tanszékének adjunktusa emlékezik Petőfire. A szép írás mellett Petőfinek több versét olvashatjuk *Nawrocki* és Aleksander *Rymkiewicz* fordításában.

A lengyel könyvkiadás legfrissebb kiadványairól tájékoztat a kéthetenként megjelenő *Nowe Książki* (Új könyvek). Az irodalmi, irodalomtörténeti, nyelvtudományi, filozófiai, természettudományi, történelmi, politikai, szociológiai, művészeti kiadványokról nem rövid tartalmi ismertetést, leírást olvashatunk, hanem élvonalbeli kritikások, szakemberek komoly, értékelő bírálatait.

A május 31-i számban Elzbieta *Cygielska* ismerteti Örkény Istvánnak idén Varsóban, *Macskajáték és más elbeszélések* címmel kiadott könyvét. Az elbeszéléseket Andrzej *Sieroszewski* válogatta és Camilla *Mondral* fordította.

K. I.

Románia

Román irodalom — magyar irodalom. Ismert igazság, hogy az egymás mellett élő népek közötti megértés talán legfontosabb kritériuma egymás értékeinek kölcsönös megismerése-megbecsülése. Ezt a folyamatot az irodalmi kapcsolatok ápolása kiváltképpen jól szolgálhatja. Román és magyar irodalmárok egymás felé való tájékozódásának szép hagyományai vannak, ezeknek a kapcsolatoknak a továbbszövéseben fontos szerepet játszhatnak és játszanak a romániai magyar irodalom képviselői. Az elmúlt év végén jelent meg *Beke György Tolmács nélkül* című könyve a Kriterion Kiadó gondozásában, ami kapcsolataink mai állásának regisztere tulajdonképpen. Nem is szólnánk e rovat keretében erről a kiadványról, ha a magyar eredetivel egyidőben nem látott volna napvilágot román változata is *Fără interpret* címmel, közvetítve így a magyarul nem értő román szellemi élet felé is az egymás értékeire és a közös hagyományokra figyelés igényét. 56 magyarországi, román és romániai magyar szellemi ember mondja el itt válaszként a riporter kérdéseire gondolatait együttélésről, magyar—román irodalmi és kulturális kapcsolatokról, a másik nép írójához fűződő személyes barátságáról. A beszélgetések közben fölvetett tervek, a kapcsolatok mélyítésére tett észrevételek a további tennivalók sokaságát érekeltetik. A lazán egymáshoz kapcsolódó interjúk mindegyikéből az évszázados